

شکل‌گیری فرم در هنر و معماری براساس مبانی فرهنگی و اجتماعی منطقه تالش (با بررسی سه فرم معماری بقعه ، سقانفار و مسجد در شمال ایران)

مهدی حمزه نژاد^{۱*}، سیده سعیده پورسیدیان^۲

۱- استادیار و عضو هیئت علمی دانشکده معماری و شهرسازی دانشگاه علم و صنعت، ایران، تهران ، hamzenejad@iust.ac.ir

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد معماری دانشکده هنر دانشگاه غیرانتفاعی نبی اکرم (ص)، ایران، تبریز ، saeedehpouseyedian@gmail.com

چکیده

فرم، شخصیت و هویت قابل درک یک شیء است که به واسطه آن اشیاء شناخته شده و از هم تمیز داده می شوند. اما فرم معماری، تصویری قابل رؤیت از ماده است که آن را شکل می دهد؛ بنابراین دارای اجزاء، تناسبات و اندازه است و دربرگیرنده و انتقال دهنده مفهوم است و به شناسایی انسان از ویژگی های محیط زیستش ارتباط دارد و تابع نحوه درک انسان از جهان است فرم اصلی ترین عامل معماری است و باید با عوامل مختلف مؤثر بر معماری از جمله نظام ارزشی، فرهنگها، شرایط محیطی، عملکردی و همچنین پایداری هماهنگ باشد. در طول تاریخ، بسیاری از معماران آن را به عنوان مهم ترین عامل در طراحی در نظر گرفته و موضوعات دیگر را تحت الشعاع آن قرار داده اند. معماری هر منطقه با توجه به اقلیم و فرهنگ و مسائل اجتماعی ، شرایط کالبدی و برنامه ای خاص خود را دارد پس طبیعی است که نمی توان از تاثیرات اجتماعی، فرهنگی و روانشناسی معماری بر کاربرانش غافل شد. در واقع هدف از این تحقیق دستیابی به فرم هایی است که برآمده از کالبد مربوط به مسائل فرهنگی و اجتماعی منطقه تالش و بررسی چگونگی شکل گیری فرم های بومی این منطقه هست. نوعی از معماری که براساس پیشینه محیطی، فرهنگی، اجتماعی، فناوری و تاریخی بوجود می آید، از آن به عنوان معماری بومی یاد میشود. که فرمهای آن نیز به طبع این موارد شکل گرفته اند، در واقع فرم بومی حاصل نیازهای آسایش ساکنان و کاربران در یک منطقه است. در این پژوهش شاخص های اجتماعی و فرهنگی مانند پوشش ، موسیقی ، بازی ، غذای محلی ، گویش و صنایع دستی مشخص گردیده و نمونه بومی آنها از منطقه تالش انتخاب شد و مفهوم و فرم کالبدی از روی آنها در جدولی تنظیم گردید. در این پژوهش سه فرم معماری : بقعه (شیخ زاهد گیلانی لاهیجان)، سقانفار (کیجاتکیه بابل) و خانه (ابریشمی رشت) در نظر گرفته شده است که دارای مبانی فرهنگی و اجتماعی از جمله : سمبل و نماد ، تعامل با طبیعت ، ارتباط با هم نوع ، احترام به ارزشها ، مذهب و... هستند. نتایج تحقیق نشانگر آن است که ورود مفاهیم برخاسته از شاخص هایی از شرایط اجتماعی و فرهنگی محیط مانند: ریتم افقی ، فراز و فرود ، تقابل ، پخش پذیری ، تناسب و تنوع به کالبد ساختمان در جهت طراحی فرم می تواند از لحاظ بصری و کالبدی محیط ساخته شده را بعنوان یک معماری بومی معرفی کند.

واژه های کلیدی

فرهنگ بومی ، فرم معماری ، طراحی زمینه گرا ، شاخص های اجتماعی